
***Необходимост от изграждането
на нов архитектурен модел
за управление на
разузнавателната ни общност***

Илиан Алипиев

Илиан Алипиев – бивш началник на отдел „Военно контраразузнаване“ в ръководството на бившата „Служба Сигурност – Военна полиция и Военно контраразузнаване“ – МО, асоцииран сътрудник на Центъра по мениджмънт на сигурността и отбраната.

Текстът е лицензиран под [Creative Commons Признание-Некомерсиално-Без производни 2.5 България License](#)

Редактори: доц. Тодор Тагарев, доц. Велизар Шаламанов,
доц. Венелин Георгиев, посл. Валери Рачев

Съвременните предизвикателства към сигурността на страната изискват бързи и адекватни реакции от страна на държавното ръководство. С влизането на страната ни в ЕС и НАТО средата за сигурност значително се промени. Това доведе до промени в изискванията към структурирането и ръководството на целия сектор за сигурност /СС/, чиито елементи са и службите за сигурност, наречани Разузнавателна общност /РО/. Българските граждани и българското общество вече се нуждаят от нов начин на сигурност.

Предмет на тази статия ще е необходимостта от изграждането на нов архитектурен модел за управление на РО.

Какъв беше досегашният архитектурен модел за управление на службите за сигурност /РО/

Съгласно ЗЗКИ „Служби за сигурност“ са Националната разузнавателна служба, Националната служба за охрана, Държавна агенция "Национална сигурност", служба "Военна информация" на Министерството на отбраната, Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" и специализираната дирекция "Оперативни технически операции" на МВР."

Ръководителите на тези шест служби комуникират помежду си в зависимост от случващото се в средата за сигурност, а някои от тях /ръководителите на разузнавателните и контраразузнавателните служби/ са членове на основния състав на съвета за сигурност към Министерски съвет /ССМС/ и се събират по решение на председателя му, но най-малко веднъж месечно. ССМС има важна роля за комплексния характер в управлението на РО и СС, но все още не са достатъчно интегрирани както като отделни елементи така и като цяло.

ССМС, съгласно Правилника за функциите, задачите и организацията на работа на Съвета по сигурността при Министерския съвет /ПФЗОРСС/ има следните основни функции:

- обобщава, анализира и прави изводи от цялата текуща информация за рисковете пред националната сигурност;
- дава професионална оценка и прогноза за динамиката на опасностите за националната сигурност;
- планира конкретни мерки за неутрализиране на опасностите за националната ни сигурност;
- предлага решения в условия на кризи;
- координира плановете на специалните органи за добиване на информация;
- дава становища по разпределението на ресурсите;
- разработва и предлага на Министерския съвет годишен доклад за националната ни сигурност.

Секретаря на ССМС, съгласно ПФЗОРСС има следните функции:

- осъществява връзката между членовете на Съвета по сигурността и председателя му;
- подготвя проекта на дневния ред и го предоставя на председателя на Съвета за утвърждаване;
- съобщава свикването на заседанията на Съвета по сигурността, подготвя и предоставя материалите за заседанията и организира присъствието на лицата по чл. 15, ал. 2 и 3 от Правилника;
- осигурява информационно, документално и технически провеждането на заседанията;

- по решение на Съвета по сигурността може да изисква от министрите и ръководителите на ведомства необходимата информация и документи във връзка с работата на Съвета;
- подготвя и внася за разглеждане в ССМС проект на доклад на Министерския съвет до Народното събрание относно рисковете за страната в областта на националната сигурност и степента на защита на националните интереси.

Работата на ССМ съгласно неговия правилник, финансирането и административното му обслужване се осигуряват от администрацията на МС. Към ССМС има възможност да се командирова експерти за по-продължителна работа в интерес на Съвета. Към ССМС имат съответни задължения всички министри и ръководители на ведомства, а въз основа на взетите му решения премиерът може да ги внася за разглеждане от МС и за вземане на Решения на МС. В работата му могат да участват Президента, Председателя на НС -без покана, а с покана и други длъжностни лица като експерти, учени и т.н. Потребители на информация от ССМ в равен обем са президента, председателя на НС и премиера. Решенията на ССМС са задължителни за ръководителите на министерства и ведомства.

Видно е, че ССМС има широки функции и правомощия, включително и управленчески по отношение на сигурността и отбраната на страната, въпреки че съгласно Правилника си той е консултативен орган на МС.

Наред с положителното в сегашния архитектурен модел за управление, са налице и някои слабости:

- налице е смесване в ССМС на управленски и консултативни функции;
- ССМС няма ежедневно действащ състав и работи ежемесечно чрез заседания;
- към момента разузнавателните и контраразузнавателните служби в България са три – **НРС, ВИ и ДАНС**. Това означава, че трима от общо шестимата ръководители на специални служби са членове на ССМС, което води до дисбаланс в системната работа на СС;
- при поискване на аналитични материали или на организационни действия от съответните министерства и ведомства, те действат комплексно в собствените си рамки, докато от службите за сигурност пристигат шест различни аналитични материала по един и същи въпрос;
- ССМС е затруднен да координира поотделно шестте специални служби, още повече, че носи отговорности за отбраната на страната и за целия сектор за сигурност в неговата цялостност.

От изложеното до тук е видно, че е необходимо подобряването на архитектурния модел за управление на целия сектор за сигурност, но както вече беше посочено, тази статия ще разгледа единствено необходимостта от изграждането на нов архитектурен модел за управление на РО.

Необходимост от изграждането на нов архитектурен модел за управление на РО

Концептуалните документи, касаещи националната сигурност и отбраната на страната като: Националната отбранителна стратегия /НОС/ на Р България, Стратегията за национална сигурност /НСС/ на Р България и Военната доктрина /ВД/ на Р България подробно разглеждат новата среда за сигурност и изискват нов интегриран подход и модел за изграждане и управление на сектора за сигурност. Този нов модел ще бъде изграден с изграждане на отделните елементи, какъвто безспорно се явява и РО.

Към момента отделните части на РО са разположени в *4 държавни институции*: 2 от службите за сигурност са подчинени на президента (НРС и НСО), 1 е на подчинение на министъра на отбраната (СВИ), 2 са подчинени на министъра на вътрешните работи

(ГДБОП и СДОТО) и 1 е директно подчинена на премиера (ДАНС). Интегрираност в действията се забелязва единствено в ДАНС, между цивилното и военното контраразузнаване. Останалите елементи на РО са трудни за интегриране, особено военното и цивилното разузнаване, които на стратегическо ниво опират до едни и същи обекти на дейност – органите за взимане на политико-военни и икономически решения на неприятелски настроени държави /съответните правителства/. Така че, при получаване на важна информация в една от шестте служби за сигурност, в най-лошия сценарий тя трябва да преодолее поне 4 държавни институции докато стигне до естествения си потребител /адресата/.

При действие в реална ситуация или в непредвидени извънредни ситуации, като например задаваща се непосредствена заплаха за сигурността или извършен вече терористичен акт, е необходимо обединяване на усилията в реално време на цялата РО, разпределяне на целите и на информацията, обратна връзка със службите и задействане на цялата държавна машина на страната.

Или друг пример – военното и цивилното ни разузнаване се насочват към един и същ обект, или едната служба се насочва към придобит обект на другата, или компрометира неин сътрудник без да знае за това.

При действия на Въоръжените ни сили по време на мисии или в непосредствена близост до границите ни е необходим интегритет в действията на Военното разузнаване от МО, Военното контраразузнаване от ДАНС, Цивилното разузнаване и МВР. Необходим е „интерфейс“ между самите служби за сигурност от една страна и „интерфейс“ между тях и елементите на Въоръжените ни сили. Известно е, че видовете ВС имат свои командни пунктове за управление, работещи и в мирно време, където има разкрити работни места за представители на РО и на други институции. Това обаче не е достатъчно и кръгът трябва да се затвори – тези представители от РО трябва всъщност да са представители на единен център и да поддържат двупосочна връзка с него, а той от своя страна да поддържа такава връзка с всички служби. Така ще се обединят усилията, ще се подобри управлението, взаимодействието и координацията в РО и между РО и останалите елементи от СС. Наличието на такъв център ще създаде възможности и за взаимодействие с подобни аналогични центрове на страните от НАТО и ЕС в реално време.

Отличен пример за интегритет между РО и въоръжените сили в НАТО е фактът, че агентурни данни от агент на РО могат да се появят в реално време в кабината на дежурен боен самолет F-16 от ВВС, който веднага може да въздейства върху посочен му обект.

За въвеждането на нов интегриран модел за управление на РО първоначално е необходимо изграждането на:

- общ аналитичен орган на РО;
- общ координиращ орган на РО;
- общо работно място;

Всичко това може да се съвмести в един модул, наречен интегриран център за управление на разузнавателната общност /ИЦУ-РО/.

Какво ще представлява ИЦУ- РО

ИЦУ ще е клъстерът на РО и едновременно с това орган на ССМС за оперативно управление и координация на службите за сигурност, под непосредственото ръководство на премиера. ИЦУ-РО не подменя ССМС и не може да взема управленски решения по въпроси на националната сигурност. Той не е „шапка“ на службите, той е клъстер на службите и като такъв е част от клъстера на СС и на държавната система за управление. Съотносим към центрoвете за управление /ЦУ/ на Въоръжените сили /ВС/, той е своеобразен ЦУ на РО за анализ, координация и управление на силите и средствата на РО. ИЦУ-РО трябва да е самостоятелно обособен, да действа системно в мирно време и да има ежедневен обмен на информация с всички служби за сигурност, ЦУ на МО, МВР, ЦУ за действия при кризи, бедс-

тивия и аварии. Да има изградени комуникации с основните държавни институции – Президентство, НС, МС, съд, прокуратура, следствие, министерства и ведомства, както и с аналогичните центрове на страните от НАТО и ЕС. Той трябва да действа в условията на 2 *режима*: ежедневен и специален.

Разликата между ИЦУ-РО и центъра за управление при кризи е съществена – този център ще бъде само за службите за сигурност и ще служи за по-добрата им координация, управление, взаимодействие и интегриране помежду им и с останалите елементи на СС. Центърът за действие при кризи е на държавата и е за реакции при кризисна ситуация от всякакъв характер. В него има представители на МВР, МО, ИЦУ-РО, министерства и ведомства, в зависимост от кризата. При криза ИЦУ-РО ще заработва на **специален режим** и ще осигурява действията на държавното ръководство, намиращо се в кризисния център. Естествено в ИЦУ-РО при необходимост могат да работят и държавните ръководители.

Устройството на ИЦУ-РО най-общо трябва да се състои от: *аналитичен сектор, координационен сектор, сектор за управление и сектор за логистика*.

Личният състав на ИЦУ-РО трябва да бъде 2 вида: постоянен и променлив.

Постоянен е този състав, който ще бъде на щат в ИЦУ-РО, а **променлив** - когато към щатния състав се включат и предварително предвидени представители на службите за сигурност от РО.

ИЦУ-РО трябва да има постоянно действащ началник, който да е работодател на щатния личен състав на ИЦУ-РО и да е пряко подчинен на секретаря на ССМС.

При режим на **ежедневна дейност** ИЦУ-РО ще действа с постоянния си личен състав по щат.

В **специален** режим на действие ИЦУ-РО ще влиза по заповед на премиера при наличието на извънредна ситуация, събитие, или специален случай, съотносим със сигурността на страната. Тогава в ежедневната работа на служителите по щат ще се включват и представителите на останалите служби, съгласно предварително изготвени длъжностни характеристики. Тези служители трябва да са предварително известни и подготвени за тази дейност и да са от щата на съответните служби. За тях в ИЦУ-РО ще има предварително разкрити работни места.

Аналитичният сектор на ИЦУ-РО трябва да се състои от анализатори на щат - от представители на всички служби и да изготвя аналитични продукти на основата на постъпили материали от РО.

Координационният сектор трябва да се състои от оперативни служители – представители на службите, назначени по щат и командировани за действие в специален режим. Те ще осъществяват координацията и оперативното взаимодействие между елементите на РО по разпореждане на началника на центъра, но с получени правомощия и от съответните началници на службите за сигурност.

Управленският сектор трябва да обхваща началника на центъра, ръководството на ИЦУ-РО, ръководителите на службите и разкритите работни места за държавното ръководство, които ще се заемат в случай на необходимост.

Секторът за логистика ще се занимава с осигуряване функционирането на ИЦУ-РО като комуникации, материално-техническо и финансово осигуряване, човешки ресурси, превоз и др.

До ИЦУ-РО достъпът е ограничен, но свободен достъп до него ще имат:

- държавното ръководство, членовете на СНС и др., съгласно Правилник;
- служителите по щат;
- командированите за дейност в режим „специален“;
- ръководителите на служби за сигурност;

Най-общии функции на ИЦУ-РО ще бъдат:

- анализ на рисковете и заплахите, свързани със сигурността на страната;
- анализ на получавана тематична информация от РО и от партньорски служби;
- координация и взаимодействие на елементите вътре в РО, с останалия СС и с партньорски служби;
- управление на силите и средствата на РО при конкретни случаи и непознати ситуации;
- осъществяване на координация и взаимодействие при провеждането на отделни операции на службите, на въоръжените сили /ВС/ или при съвместни операции на част или на целия СС;
- осигуряване действията на ССМС, ВС или на други държавни институции;
- действия в реално време при кризи от различен характер и др.

Действия на ИЦУ-РО в режим „специален“ ще бъдат при:

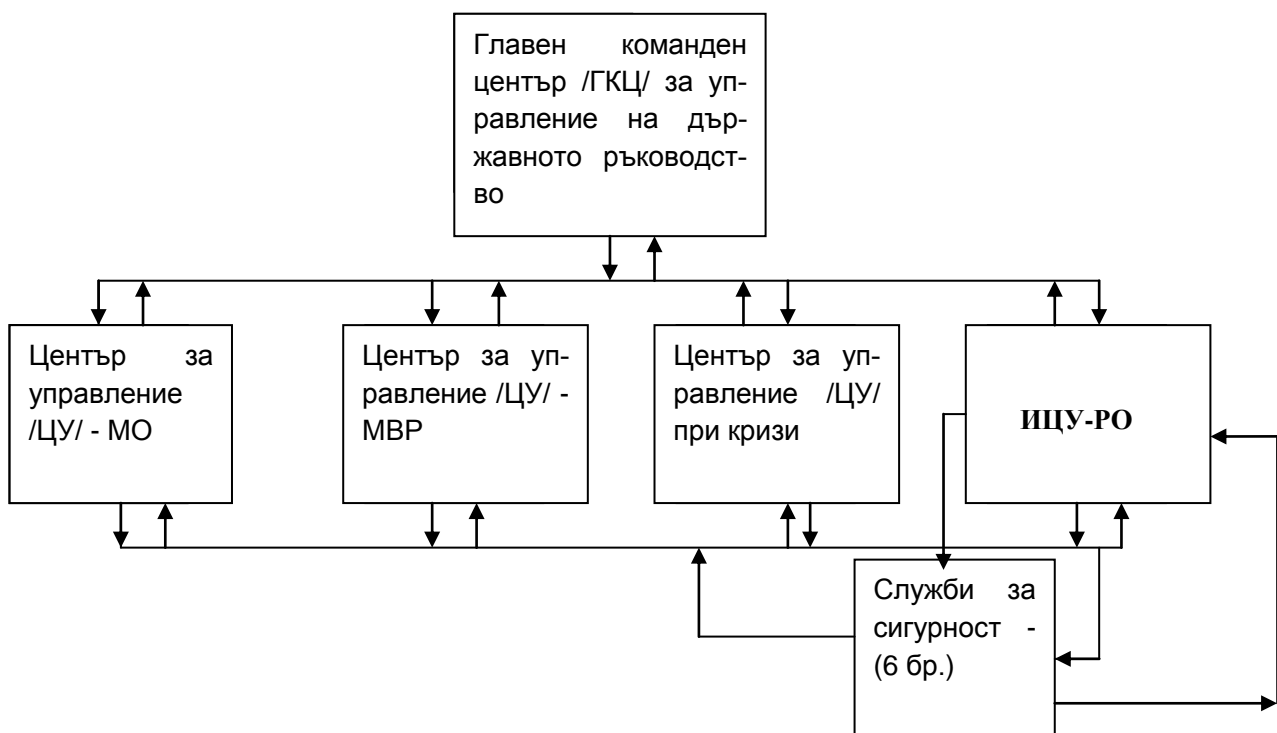
- международни кризи от различен характер;
- вътрешни кризи от различен характер;
- война или криза в близост до границите на страната;
- струпване на бежански потоци към границите на страната;
- внезапна ескалация на напрежението в различни райони на света;
- оценка за наличие на несиметрични заплахи за сигурността на страната и страните от НАТО и ЕС;
- външни операции на ВС по време на мисии;
- особено важни операции на РО в страната или зад граница, или на специални операции;
- важни операции провеждани от страни-членки на НАТО и ЕС;
- наличие на данни за заплаха или факт на осъществен терористичен акт, или на деструктивни действия на чужди специални служби, организации или враждебни правителства;
- външни или вътрешни заплахи за сигурността и териториалната цялост на страната;
- задържане на заложници в страната или отвличане на български граждани в чужбина;
- бедствия, аварии и др., съгласно правилник.

Подчиненост на ИЦУ-РО:

- ИЦУ-РО ще се ръководи от началник;
- ще бъде подчинен е пряко на секретаря на ССМС и ще се явява орган на ССМС;

- задачите си ще получава от секретаря или от председателя на ССМС /премиера/;
- ще се отчита на секретаря и на председателя на ССМС;
- решенията на ССМС, касаещи ИЦУ-РО ще се свеждат от секретаря или от председателя на ССМС;
- по отношение на службите, указанията на ИЦУ-РО ще се считат задължителни за изпълнение;
- по отношение на държавните институции ще бъде с аналитично-информационна и координираща роля.

ПРИМЕРНА СХЕМА ЗА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА СС И РО

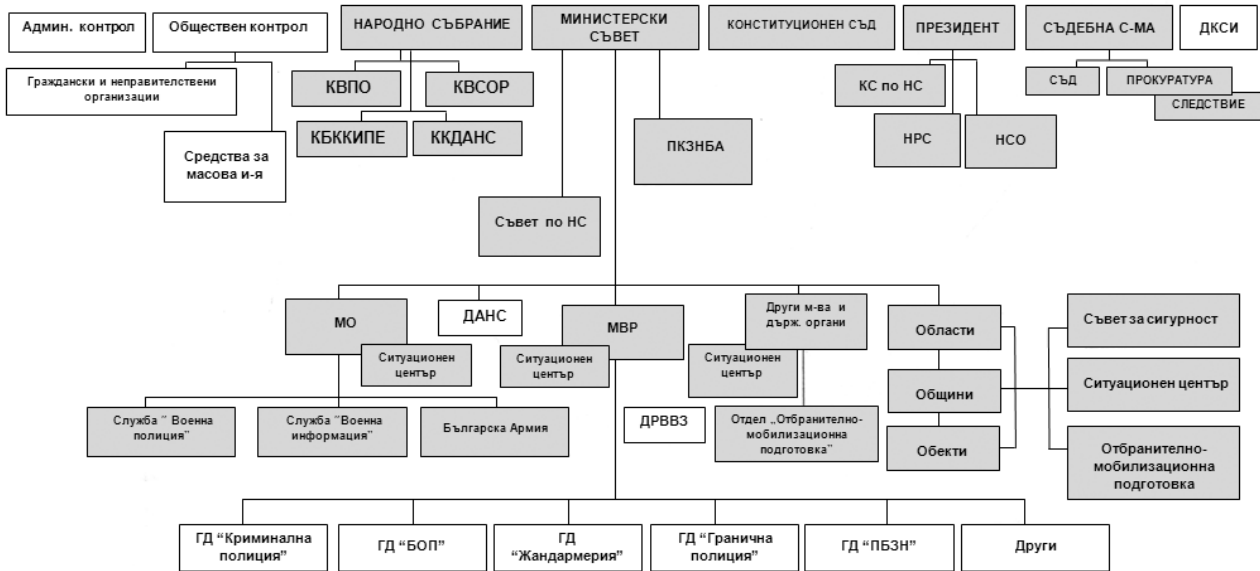
ССМС има функции не само спрямо РО, а към целия сектор за сигурност.

Наличието на ИЦУ-РО не изключва представителство на РО в ЦУ на останалите институции.

Трябва да се има в предвид, че интегрираното изграждане на РО трябва да се осъществява паралелно с интегрираното изграждане на отделните служби, на целия СС и на държавния апарат, с модели за мирно и за военно време. Всички ЦУ взаимодействат помежду си, и имат представители на реципрочна основа, но се ръководят от ГКЦ във военно време. По хоризонтала ИЦУ-РО ще бъде обединение на усилията и ресурсите на службите, а по вертикала е по-подчинен на МС. ИЦУ-РО ще бъде част от националната система за сигурност.

В момента структурата на националната система за сигурност /СС/ изглежда така:

Структура на националната система за сигурност

Видно е, че в момента СС е разпокъсан на отделни елементи, не е обособен като единна система и е невъзможно да се получи интегритет в действията му. Същото важи и за РО.

Исключение прави отбранителният ни сектор. При влизането ни в НАТО се повиши интегрираността на военната ни система и нейната съвместимост с аналогичните структури на НАТО. Интегриран характер имат и центровете за управление на ВС. Като цяло военно-отбранителната ни система е с по-висока степен на интегритет от този на РО, което води до дисбаланс в целия СС. Разбира се управлението на РО не бива да се аналогизира напълно с армейската система за координация и управление, но двете системи трябва да имат съответен „интерфейс“ за да могат да си партнират в реално време и да се разглеждат като част от една обща интегрирана система за управление на сигурността на страната.

За организационното изграждане и функциониране на ИЦУ-РО е необходимо окомплектоването му по щат с около 15 човека, със съответното ресурсно и финансово осигуряване и предвиждането на още работни места за: 15 човека от променливия щат /представителите на службите/; 5 за представители на държавното ръководство и 5 за представители на чужди партньорски служби. Тоест, в ИЦУ-РО трябва да има оборудвани работни места за 40 човека. За изграждането на ИЦУ-РО биха могли да се използват средства и съфинансиране по различни проекти, свързани с националната сигурност.

Изграждането и въвеждането в действие на ИЦУ-РО ще доведе до постигане на следните цели:

- експертно идентифициране и дефиниране на рисковете и заплахите;
- професионално определяне на приоритетите и осъществяване на селективност;
- „интерфейс“ между службите в РО от една страна и между РО и останалите елементи на СС;
- споделяне на способностите между елементите вътре в РО и тези на СС;
- по-добро координиране на усилията и пълнота в обмена на информация;

- изграждане на общи структури и способности, общо управление на силите и средствата на СС;
- общо финансиране и контрол в РО и СС;
- подобряване на работния процес, целеразпределение и пренасочване на задачите;
- правилно реагиране при непознати ситуации и използване на иновативни решения;
- изграждане на обща и адекватна система за вземане на управленски решения и за реакция в областта на националната сигурност;
- подобряване на взаимодействието с НАТО и ЕС;
- създаване на нови стратегически и оперативни отбранителни възможности на страната.

За осъществяване на новия архитектурен модел за управление на РО е необходимо:

- промяна в начина на оценка на рисковете и заплахите в областта на сигурността;
- изучаване на интегрираните системи на ВС с цел изграждане на „интерфейс“;
- запознаване с подобни действащи модели в страните от ЕС и НАТО;
- осъвременяване на системата за обучение на кадри и личен състав от РО и СС;
- осъществяване ротирание на кадри между елементите на РО и СС;
- нов начин на планиране и изграждане на отбранителните способности на страната;
- нов начин на структуриране, ресурсно осигуряване и управление на РО и на целия сектор за сигурност;
- нов начин на финансиране и контрол на целия сектор за сигурност;
- промяна на нормативната уредба на РО и на останалите елементи от СС, съответстваща на изискванията на концептуалните документи.

Изграждането на РО като част от интегрираната система за сигурност ще доведе до нов вид управление сигурността на българските граждани и до повишаване на отбранителните способности на страната, в контекста на новите изисквания на НАТО за „интелигентна отбрана“.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. *Националната отбранителна стратегия (НОС) на Република България*, приета с Решение № 239 на Министерския съвет от 14 април 2011 г.
2. *Стратегията за национална сигурност (СНС) на Република България*, приета с Решение на Народното събрание от 08 март 2011 г.
3. *Военна доктрина (ВД) на Република България*, приета с Решение на Народното събрание от 08 април 1999 г.
4. *Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВС)*, *Държавен вестник*, бр. 35 от 12 май 2009 г., ..., изм. *Държавен вестник*, бр. 74 от 15 Септември 2009 г., бр.82 от 16 Октомври 2009 г., бр.93 от 24 Ноември 2009 г., бр. 99 от 15 Декември 2009 г., бр. 23 от 22 март 2011 г.
5. *Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“ (ЗДАНС)*, обн. *Държавен вестник*, бр. 109 от 20 декември 2007 г., ..., изм. *Държавен вестник*, бр.100 от 20 декември 2011 г.
6. *Закон за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ)*, обн. *Държавен вестник*, бр. 45 от 30 април 2002 г., ..., изм. *Държавен вестник*, бр 80 от 14 октомври 2011 г., параграф 1, т.13 от Допълнителните разпоредби.
7. *за Министерството на вътрешните работи (ЗМВР)*, обн. *Държавен вестник*, бр. 17 от 24 февруари 2006 г., ..., изм. *Държавен вестник*, бр. 81 от 18 октомври 2011 г.
8. *Закон за консултативния съвет за национална сигурност (ЗКСНС)*, обн. *Държавен вестник*, бр. 13 от 11 февруари 1994 г.
9. *Правилник за функциите, задачите и организацията на работа на Съвета по сигурността при Министерския съвет (ПФЗОРСС)* (загл. изм. - дв, бр. 28 от 2002 г., изм. - ДВ, бр. 20 от 2003 г.), обн. *Държавен вестник*, бр. 116 от 7 октомври 1998 г., ..., изм. *Държавен вестник*, бр. 84 от 21 октомври 2005 г.
10. *Правилник за устройството и дейността на Националната служба за охрана при президента на Република България (ПУДНСО)*, обн. *Държавен вестник*, бр. 66 от 14 август 1992 г., ..., изм. *Държавен вестник*, бр. 58 от 30 юли 2010 г., в сила от 30 юли 2010 г.
11. *Наредба за планиране на граждански ресурси за отбрана (НПГРО)*, обн. *Държавен вестник*, бр. 93 от 26 ноември 2010 г., ..., изм. *Държавен вестник*, бр. 83 от 25 октомври 2011 г.